

Oslofrokost og tannlege-skrekk

Langstrand internatskole

Med fare for å gjenta meg selv. Det snør ute, men temperaturen har steget med mange grader og termometeret viser null grader i dag. Var tidlig ute i morges og brukte vel en times tid på snømåking. Oppkjørselen samt bil og tilhenger er etter gammel standard snøfri. Det samme er verandaene på nedsiden av huset. Håper at det lette snøfallet over Vadsøbyen ikke medfører mer trim for pensjonisten. Men det ligger vel en helsemessig gevinst i snømåkingen, så kanskje jeg heller skulle glede meg til neste økt. Man får jo brukt kroppen og slappe muskler blir i tillegg utfordret når snøen skal flyttes til sine lagerplasser på begge sidene av huset. Må bare lære meg å se på snøen som en venn og ikke som en pest og plage som «Vår Herre» sender oss syndige stakkarer.

Tenker tilbake på da vi bodde på Skjånes. Ståle var ikke gamle karen da han, uten at vi ba han om det, fant ut at han skulle holde trappa og inngangspartiet til boligen våres snøfri. Han var en pertentlig gutt og snorrette snøkanter og en oppkjørsel som var til å gå tørrskodd i, møtte ho mor og meg når vi kom hjem fra jobb. Kan ikke tenke meg at han syntes det var morsomt å måke snø. Tror at han tok det som trening og han likte nok å glede oss og se at vi satte pris på det han gjorde. En sjelden gang måtte jeg måke selv, men han var alltid der for å hjelpe til. Det var jo bra for han at han fikk unnagjort snømåkinga i ung alder. Kan tenke meg at det ikke er mange ganger spaden må fram i løpet av vinteren i Bergen.

Pensjonisten har akkurat spist. Måltidet besto av kornprodukter med yoghurtblanding. Både ho mor og jeg er vant til faste måltider fra oppveksten. Derfor spiser vi alltid felles måltider når vi kan det. Av gammel vane spiser jeg mellommåltidet, eller som man i dag kaller det: lunsj, klokken elleve, også når jeg er alene hjemme. Jeg vil nå mimre litt og fortelle litt om hva vi spiste til lunsj da jeg gikk på barneskolen på Langstrand.

Skolen bestod av to enheter, et internat der lærere, betjening og elever var innkvartert og en skoledel. Kommunale myndigheter hadde bestemt at barn fra bygda skulle spise et felles måltid sammen med internatungen, som vi kalte dem. Dette måltidet ble servert klokken elleve på formiddagen - i «storfriminuttet» som noen også kaller det. Det var Oslofrokost som ble servert og den hadde sitt utspring i hovedstaden. I wikipedia kan man lese følgende om Oslofrokosten:

Oslofrokosten ble innført i skoleåret [1929-1930](#) ved noen [skoler i Oslo](#), og i 1932 ble den innført ved alle skoler i byen. Den ble servert tre kvarter før skolestart, slik at barna hadde femten minutter til lek før første time. Fra 1935 fikk alle elever som ønsket det [frokost](#). [Frokosten](#) var satt sammen av professor dr. med. [Carl Schiøtz](#) ut fra vitenskapelige kriterier for [næringsrik](#) mat med mye [vitaminer](#) og [mineraler](#). Menyen besto av:

- 1/3–1/2 liter [melk](#)
- to små kneippkavringer^[1] eller to [knekkebrød](#) med [margarin](#) og [mysost](#)

- [Kneippbrød](#) (grov type) med [margarin](#) og [mysost](#)
- et halvt [eple](#) eller en halv [appelsin](#) – eller 100 gram [gulrot](#) eller [kålrot](#)
- en teskje [tran](#) daglig i månedene med bokstaven r (vintermånedene)

Det var ikke bare på Langstrand internat at man serverte Oslofrokost. På Skjånes der de hadde statsinternat, ble samme prosedyre fulgt. Også her fikk skolebarn fra bygda servert måltidet, noe som ho mor også minnes. Det er nærliggende å tro at Oslofrokost-ordningen var besluttet å gjelde alle internat i Finnmark, både kommunale og statlige. Personlig mener jeg at også dagens elever skulle blitt servert et måltid i matfriminuttet, gjerne Oslofrokost.

I god kristelig ånd måtte vi synge eller be for maten. Med foldede hender sang vi: «I Jesu navn går vi til bords, og spiser, drikker på ditt ord. Deg Gud til ære, oss til gavn, så får vi mat i Jesu navn». Også hjemme hos oss måtte vi synge samme vers før vi spiste, selv om foreldrene mine ikke var det man kalte personlig kristne.

Det ble etter hvert slutt på Oslofrokosten og den medbragte matpakken overtok. Vi bygdaungene, måtte nå sitte på klasserommene og spise, mens internatungene spiste i spisesalen. Alle hadde i tillegg til matpakken, ei flaske drikke til maten.

Mange drakk saft til maten og bare noen få avsluttet måltidet med frukt eller grønnsaker. Tannpussen var så som så og fluor var enda ikke i bruk, så tannråte var et kjent fenomen også blant oss skolebarna.

Tannlegen hadde eget kontor med nødvendig utstyr for trekking og boring på skolen. Hver høst kom han og det var en skrekkblandet opplevelse for oss. Det gikk historier om smertefulle opplevelser i tannlegestolen, og tannlegeskrekke var derfor et utbredt fenomen. Tannlegen ble ansett som en sadist som ville påføre oss smerte ved å bore dypt ned i tanna di, og han kunne også finne på å trekke tenner - noe som visstnok skulle være veldig vondt. For å skremme oss, fortalte de store skoleungene om grufulle opplevelser i tannlegestolen. Noen hadde sågar måttet trekke tenner uten bedøvelse. Mange av oss prøvde å unngå den obligatoriske tannsjekken og det hendte at noen prøvde å rømme unna, når turen for undersøkelse kom. Noen gråt og andre måtte ha med seg en voksen før de turte å sette seg i stolen. Den som kom fra undersøkelsen uten hull, var i lykkeland, mens den stakkaren som hadde mange hull hadde grufulle opplevelser i vente.

Tannverk var en folkesykdom og det var mange, særlig godt voksne folk, som opplevde smertefulle dager når tannverken red dem som en mare. Det var vanlig å smøre noe som hette «Is-tanndråper» rundt tannkjøttet til verketanna, men det vanligste botemidlet var å fylle hullet i tanna med bek. Bek er tyktflytende tjære som stivner når den kommer i kontakt med luft. Stoffet kan best beskrives som asfaltlignende. Den sikreste måten å unngå tannpine og rette opp et tannløst smil, var gjennom å skaffe seg gebiss. Ikke bare fikk du rette pene tenner, slik at du trygt kunne smile og vise en plettfri tanngard, men i tillegg slapp du å ha tannverk. Mange brukte gebiss før de nådde myndighetsalder som på den tiden var 21 år. Blant andre fikk en av brødrene mine trekt ut tennene sine som 18 åring. Tannlegen mente at han hadde gode tenner, men faren for framtidig tannverk vant over velmenende tannlegeråd og tennene ble trekt ut og gebiss satt inn.

Heldigvis har forebyggende arbeid, inntak av fluor og god tannhygiene ført til at tannverk ikke lenger er vanlig blant folk. Vi som er eldre, har selvsagt våre plager med tennene og det er mange av oss som har implantater og tenner på stift. Vi ser på tannlegen som en velgjører og tannlegeskrekken har gått over. Hadde bare myndighetene akseptert at tennene er en del av kroppen og således hatt samme refusjonsordninger som sykdom og plager i resten av kroppen, ville alt vært såre vel.

